

Lühikokkuvõtte R. Pääp'le
hindamiseks.

Diplomitöö
473629

B. V.

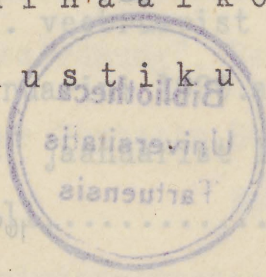
TARTU ÜLIKOOLI
DIPLOMISTEADUSKORD

2. 10. 40. / annetatud Kadari

30 sept 1940
JK 242

Wantsob
A. X. 40
Pääp

...	3.
...	5.
Politseiline	8.
vahistamine Eestis keh-	15.
tiva kriminaalkohtupida-	15.
mise seadustiku järele.	26.
...	40.
Võrdlus.	43.
Lõppsõne.	46.

A. A.
Sõp'

Arnold Viiding

matr.12837.

hag. 30. X. 40. juur

S i s u k o r d.

Kasustatud literatuur ja allikad.....	3.
Sissejuhatus.	5.
Politseilise vahistamise ülevaade ex- Vene KKS kehtivusel Eestis.....	8.
Politseiline vahistamine Eesti KKS järele.....	15.
1. Ajajärk 1. veebruarist 1935.a. ku- ni 8. jaanuarini 1939.a.....	15.
2. Ajajärk 8. jaanuarist 1939.a. tänaseni.	26.
Vahistamise kontroll.....	40.
Võrdlusi.....	43.
Lõppsõna.....	46.

6. K. Matto "Kriminaalkohtupidamise seadustik"

--- • ---
Kõnnuõsridega, Tallinn 1934

7. K. Matto "Kriminaalkohtupidamise seadustik"

Tallinn 1939

8. J. Eichbaum "Krim. Kohtupid. Sead. eelnõu

jne." ajakirjas "Eesti Politsei"

nr. 3 - 1932.a.

Kasustatud literatuur ja allikad.

1. M. Šramčenko, W. Širkov "Ustav ugolovnogogo sudoproisvodstva", Riga 1923.a.
2. J. Foinitski "Kurs ugolovnogogo sudoproisvodstva" S. Peterburg 1915.a.
3. E. Bumke "Gerichtsverfassungsgesetz u. Strafprozessordnung", Berlin 1927.a.
4. Gerland "Der Deutsche Strafprozess", Berlin 1927
5. R. Räägo "Kriminaalprotsessi õpperaamat" Tartu 1937
6. K. Matto "Kriminaalkohtupidamise seadustik" kommentaaridega, Tallinn 1934
7. K. Matto "Kriminaalkohtupidamise seadustik" Tallinn 1939
8. J. Eichbaum "Krim. Kohtupid. Sead. eelnõu jne." ajakirjas "Eesti Politsei" nr. 3 - 1932.a.

S i s s e j u h e t u s .

- 9. J. Raidjõe, "KKS-ku"muudatusist", ajakirjas "Eesti Politsei" nr. 3 - 1932.a.
- 10. A. Mägiso, "vahistamine KKS § 62 alusel" ajakirjas "Politseileht" nr. 13 - 1939.a.
- 11. Eesti Vabariigi Põhiseadus RT 1920, 113/114
- 12. Eesti Vabariigi Põhiseadus RT 1937, 71

xxxxxxx

Vahistamise teostajaks peamiselt on politsei. Näeme, et ühel juhul teostab politsei vahistamise kohtuvõimu käsu, teisel juhul aga omal initsiatiivil peamiselt süütegude jälgitamise staadiumis. Esimest nimetatakse kohtulikuks vahistamiseks ja on sarnane, kus vahistamine on kohtuvõimu poolt sanktsioneeritud juba ette kas kohtuotsuse või määruse (korraldise) näol. Teist nimetatakse politseiliseks vahistamiseks ¹⁾ ja vajab kohtulikku sanktsiooni tagant järele. Saksa protsess nimetab seda "vorläufig-

1) R. Räägo, Kriminaalprotsessi õpperaamat, lk.195.

S i s s e j u h a t u s .

Karmim abinõu kahtlustatava vastu, mida seadus tunneb, on tema vahistamine. Vahistamisega esiteks eraldatakse kahtlustatav järsult ühiskonnast, oma igapäevaste toimingute juurest ja teiseks, ei ole sugugi kindel, kas tema süüteo, milles teda kahtlustatakse, on üldse toimunud. Loomulik, et vahistamine kahtlustatavat väga teravalt riivab ja süütuse puhul teda suurel määral õigustamatult kompromiteerib. Sellest sõltuvalt iga riigi seadusandlus katsub kahtlustatava vahistamist enne tema süüteoasja kohtulikku arutamist võimalikult piirata.

Vahistamise teostajaks päämiselt on politsei. Näeme, et ühel juhul teostab politsei vahistamise kohtuvõimu käsul, teisel juhul aga omal initsiatiivil peamiselt süütegude jälitamise staadiumis. Esimest nimetatakse kohtulikuks vahistamiseks ja on sarnane, kus vahistamine on kohtuvõimu poolt sanktsioneeritud juba ette kas kohtuotsuse või määruse (korraldise) näol. Teist nimetatakse politseiliseks vahistamiseks ¹⁾ ja vajab kohtulikku sanktsiooni tagant järele. Saksa protsess nimetab seda "vorläufig-

1) R. Räägo, Kriminaalprotsessi õpperaamat, lk.195.

ge Festnahme." Professor dr. Heinrich Gerland defineerib politseilist vahistamist: " D i e s e Festnahme ist insofern eine vorläufige, als sie nachträglicher, richterlicher Bestätigung in Form eines nachfolgenden Haftbefehles bedarf."²⁾

Samase mõiste politseilisele vahistamisele annab ka dr. Ernst Heinrich Rosenfeld.³⁾

Vaadeldes politseilise vahistamise instituuti Eesti Vabariigis ja Nõukogude Eesti Sotsialistlikus Vabariigis, võime selle eritleda kolme ajalise perioodi:

1. Ajajärk Eesti Vabariigi algusest kuni 1.II.1935.a. ex-Vene "Kriminaalkohtupidamise seadustiku kehtivusel."
2. Ajajärk 1.II.1935.a. kuni 8.I.1939.a. Eesti Kriminaalkohtupidamise seadustiku kehtivusel ja
3. Ajajärk alates 8.I.1939.a. tänaseni.

2) Op.cit. dr. Gerland, "der Deutsche Strafprozess", lk. 271.

3) vt. dr. Ernst H.Rosenfeld, "Deutsches Strafprozess" II lk. 82, Sammlung Göschen.

Viimase eristamist põhjustab "Kriminaalkohtupidamise seadustiku muutmise ja täiendamise seadusega" toimunud muudatus politseilist vahistamist käsitlevas osas.

Magu eeltoodust võib järeldada, on politseilise vahistamise legaliseerijaks Eestis päämiselt kriminaalprotsessiõigus ühes kriminaal materiaalõigusega. Neile lisandub erandlikult administratiivõigus (vt. "Kaitseseisukorra seaduse" § 23, "Politseiasutuste kujundamise määruse" § 63.⁴⁾) ja isegi tsiviilõigus ühes tsiviilprotsessiõigusega (vahistamine maksujõuetusel)

Kuna käesoleva töö ülesandeks on vaadelda politseilist vahistamist "Kriminaalkohtupidamise seaduse" järele, seepärast piirdun vaid selle vastavate sätete analüüsimisega ja teistega vaid niipalju, kui need esimestega seoses.

4. "Kaitseseisukorra seadus" RT 1938, 40, 365 ja "Politseiasutuste kujundamise määrus" RT 1925, 177/178

kord, siis see nõudis peale selle mitmesuguseid muudatusi meil ka protsessi alal. Muudatused ilmusid novellide näol. Viimased, piirdudes käesoleva töö ülesandega, aga ei ole vajalik vaadata.

Ex-Vene KKS, käesolevas kirjutises edaspidi

Politseiilmsiesite vahistamist
vahistamise ülevaade ex-
- Vene KKK kehtivusel Eestis.

järele tuleb vahet teha rahukohtule ja üldkohtule
alluvate süütegude puhul tarvitatava politseilise va-
histamise alal. Rahukohtule alluvate süütegude puhul
oli politseil õigus kehtlustatavat kinni pidada ja
Enne kehtiva KKS politseilise vahistamise ins-
tituudi vaatlemisele asumist, ei ole ülearune tutvuda
üldjoontes olukorraga, mis valitses politseilise
vahistamise alal enne seda, s.o. ajajärguga Eesti
riigi algusest kuni 1.veebruarini 1935.a.

Nagu teame, Eesti Vabariik võttis teiste sea-
duste hulgas üle ka Vene kohtute seadustiku ja Kri-
minaalprotsessi seadustiku seisundis, milles nad olid
1917.a. oktoobri kuu enamliku riigipöördeni (vt. R.T.
1918, 1). Kuna Eestis oli Venemaast erinev riiklik
kord, siis see nõudis peale selle mitmesuguseid muu-
datusi meil ka protsessi alal. Muudatused ilmusid
novellide näol, Viimased, piirdudes käesoleva töö
ülesandega, aga ei ole vajalik vaadata.

Ex-Vene KKS, käesolevas kirjutises edaspidi

nimetatud VKKS, puudutasid politseilist vahistamist §§ 51, 51¹⁾, 256, 257, 259.¹⁾

Politseilise vahistamise käsitletus VKKS sätete järele tuleb vahet teha rahukohtule ja üldkohtule alluvate süütegude puhul tarvitata politseilise vahistamise alal. Rahukohtule alluvate süütegude puhul oli politseil õigus kahtlustatavat kinni pidada ja

sunniviisil viia rahukohtusse järgmistel juhtumitel:

1. Kui süüteolt tabatu ei olnud politseile tuntud ja ei esitanud tõendeid oma isiku selgitamiseks ja elukoha kohta;

ja 2. süüteo puhul, mille eest seadus näeb ette türmikaaristuse ja on karta, et kahtlustatav kohtu eest kõrvale hoiab või hävitab süüteo jälgi (VKKS § 51).²⁾ Samane õigus senati seletuse põhjal kuulus

ka süüteost kannatanule, kes võis süüteo kordasaatmises kahtlustatavat peatada ja toimetada kas rahu-

1) Šramčenko ja Širkov "Ustav regolovnogo sudoproisvodstva" lhk. 140, 373-375.

2) J. Foinitski "Kurs ugolovnogo sudoproisvodstvo" lhk.382.

kohtuniku juurde või politseisse.³⁾ Kinnipeetud kahtlustatava VKKS § 51¹ järele pidi politsei hiljemalt 24 tunni kestel kas vabastama või toimetama rahukohtuniku juurde, väljaarvatud juhtum, kui kinnipidamine sündis kohas, mis kaugel rahukohtuniku asupaigast, mil võis seda 24-tunnist kinnipidamist pikendada vastavalt kohalikele oludele, mis vajalik vahialuse kõige kiiremas korras rahukohtuniku juurde toimetamiseks.

Üldkohtule alluvais süütegudes oli politsei olukord märksa raskem, kuna juurdluse toimetamise õigus § 249 juhatusel oli kohtu-uurijal, kusjuures politseile oli omistatud vaid abilise funktsioonid. Sellest sõltuvalt olid politsei õigused võrdlemisi piiratud.⁴⁾ Nii § 250 alusel oli politsei kohustatud igast rahukogule alluvast süüteost viivitamata, kuid mitte hiljem kui 24 tunni jooksul teatama kohtu-uurijale ja prokuratuuri esindajale ja ainult sel ju-

3) Šramčenko m.t. lhk.140.

4) Foinitski m.t. lhk.385 j.t.

6) K. Matto "Kriminaalkohtupidamiss seadustik" kommentaaridega lhk. 86.

hul, kui neist kumbki kohale ei ilmunud § 252 juhatusel toimetama vajalikku juurdlust.⁵⁾ Edasi näeme, et § 258 andis politseile õiguse asendada kohtu-uuriijat selle kohalejõudmiseni. In praxi oligi nii, et kohtu-uuriija ega prokuratuuri esindaja pea kunagi § 250 juhatusel teatatud süüteopaikadele ei ilmunud ja nõnda sundisid politseiametnikku paratamatult kõiki süüteo jälitamisega seosesolevaid, muidu kohtu-uuriija kompetentsi kuuluvaid, ette võtma.⁶⁾ Mõtet edasi arendades § 256 lubas rakendada tõkkeabinõusid, nende hulgas ka vahistamist, kahtlustatava vastu juhul, kui oli karta kuriteo jälgede hävitamist või kahtlusaluse kõrvalehoidumist eeluurimisest. Tõkkeabinõude rakendamist võimaldas politseil § 257 järgmistel juhtumitel: 1) Kui kahtlustatav on tabatud süüteo kordasaatmiselt või kohe pärast seda; 2) Kui süüteost kannatanu või päältnägijad otseselt näitavad kahtlustatavale;

- 3) Kui kahtlustatava juures või tema elukohas lei-

5) Foinitski m.t. lhk.385 j.t.

6) K. Matto "Kriminaalkohtupidamise seadustik" kommentaaridega lhk. 66.

takse ilmseid süüteo jälgi;

4) Kui asjad, mis tõendavad süütegu (s.o. asitõendid) kuuluvad kahtlustatavale ehk leiti tema juurest;

5) Kui kahtlustatav tegi katsed põgenemiseks, peeti kinni põgenemisel või kohe pärast seda;

6) Kui kahtlustataval puudus kindel elukoht.¹¹⁾ Mis-
suguse aja vältel politsei peab vahistatu kohtu-uurijale üle andma, seda VKKS ei too.

Nagu eeltoodust näha, oli selle koodeksi kehtivusel raskusi eraldada politseilist vahistamist koh-
tulikust, kui tõkkevahendist. Puudus selgus aktide
iseloomus. § 51, 51¹ võib järeldada, et need kujuta-
sid politseilise vahistamise, s.o. vahistamise, mis
teostatud politsei omal võimul ilma, et ta asendaks
või esindaks kohtuvõimu. Lahkarvamisi võib ju tekita-
da § 51 väljendid "kinnipidamine" ja "sunniviisiline
viimine". Nimetatagu neid aga kuidas tahes, kuid mõis-
ted "kinnipidamine" ja "sunniviisiline toomine" hõl-
mavad ikkagi vahistamise mõiste, sest kui kodanik
"kinni peetakse" või sunniviisil kuhugi viiakse, siis

12) Poinitski m:t. lhk. 379

11) E.V. Põhiseadus R.T. 1920, 113/114.
11) Šramčenko m:t. lhk. 374.

sellega on ikkagi tegemist tema liikumisvabaduse kitsendamise ja tema asupaik on sõltuv ametisiku ettekirjutamisest. Märgatavalt raskem on aga § 256 ja 257 iseloom. Vene teoreetikud järeldavad § 258 põhjal, et politsei on siin kohtuvõimu asendajaks.¹²⁾ Kas see järeldus aga on õige, on iseküsimus, sest sel juhul see oleks pidanud expressis verbis öeldud olema normis endas. Eriti raskeks muutus olukord Eesti Vabariigi põhiseaduse kehtimahakkamisega, mille § 8 muuseas sisaldab: "Väljaarvatud kuriteolt (pro süüteolt) tabamisel, ei või kedagi vangistada või kitsendada isikulises vabaduses muidu kui kohtuvõimude otsusel, kusjuures see otsus põhjendatuna peab olema kuulutatud vangistatule mitte hiljem kui 3 päeva peale vangistamise".¹³⁾

Toodust näeme, et see Põhiseaduse säte esitas kategoorilise nõude, et kedagi ei või vahistada kohtuvõimu otsuseta. Võttes seda nõuet täht-tähelt, näeme, et kuigi kahtlustatava juurest leiti küllaldasi

12) Foinitski m.t. lhk. 379

13) E.V.Põhiseadus R.T. 1920, 113/114.

Politseiline vahistamine Eesti
KKS järele.

1. Ajajärk 1. veebruarist 1935.a. kuni
8. jaanuarini 1939.a.

Olles lühidalt analüüsinud politseilise vahistamise seaduslikke aluseid VKKS kehtivusel näeme ühtlasi, kui suur vajadus oli Kriminaalkohtupidamise seadustiku Põhiseaduse vastaste sätete muutmise või oma kriminaalkohtupidamise seadustiku järele. Sarnane seadus Kriminaalkohtupidamise seadustiku näol kehtestati alles 1.2.1935.a. Politseilist vahistamist käsitavad selles §§ 62 ja 63. Loomulikult ei esine neis enam selliseid kurioosumlikke lahkuminekuid Põhiseadusest. Siiski teatavaid lahkumisi seoses Põhiseaduse tsiteeritud § 8 mõttega võib õigustatult ette tulla KKS § 63 1.2 kohta, mis näeb ette erakorralisi juhte, mil politsei on õigustatud süüteoalt mittetabatud kahtluselust enesega kaasa kutsuma ja keeldumise korral teda sunniviisil toimetama jaoskonnakohtuniku või kohtu-uurija

juurde või lähemasse telefoni või telegraafi asukohta selleks, et viivitamata nõutada vahistamise luba. Nagu juba eelpool toodud, tuleb sellisele "kaasakutsu- misel e" ja "sunniviisilisele toimetamisele" vaadata kui kodaniku liikumisvabaduse võtmisele, seega järje- likult kui vahistamisele, kuigi mitte vormilisele. Nagu näha KKS motiivides, on säärase õiguse andmise kohta politseile ka komisjoni liikmete arvamised lah- ku läinud kaks kahe vastu ja seepärast § 63 l.2 ees- kirjale ei tule vaadata kui komisjoni seisukohale. Samas märgitakse õigusega, et Põhiseaduse § 8 mõtte kohaselt säärast õigust politseile anda ei või, kuid teiselt poolt oleks säärase õiguseta politseil otse võimatu kuritegevuse vastu võidelda ja kahtlusalu- seid tabada. Neist seisukohtadest lähtudes ongi ko- misjoniliikmete vaated lahku läinud, kusjuures aga sarnase õiguse andmine politseile siiski on leidnud fikseerimist, mille õigustamiseks motiivides on märgitud järgmist: "Lõpuks olgu tähendatud, et kui üle 10 aasta, mil meie Põhiseadus juba maksev on, ei ole kohtuvõimud ega ka kodanikud isegi VKKS-kus

ettenähtud politsei õigust, mille järgi ka süüteolt mittetabatud süüaluseid politsei poolt vormiliselt vahistati, pidanud Põhiseaduse vastaseks, siis ei või ka säärane piiratud politsei õigus süüaluse kaasaviimiseks selleks, et vahistamisluba nõutada, seda rohkem olla Põhiseaduse vastane." 14)

Olles käsitanud KKS politseilist vahistamist käsitatavate normide kooskõllalisust Põhiseadusega, asun jätkuvalt analüüsima neid norme, kui politseilist vahistamist võimaldavaid.

KKS-is tehakse vahet: 1) § 62 järgi kahtlusaluse (KKS nimetab süüaluseks!) vahistamise vahel süüteolt ja 2) § 63 järgi kahtlusaluse vahistamise vahel mitte süüteolt. 15) § 62 annab politseile õiguse süüteolt tabamisel kahtlusalust tõkestamise otstarbel vahistada eeluurimis eeskirjade järgi.

On ju päris selge, et juhud, mil politseil õnnestub tabada kahtlusalust süüteolt, on väga harvad. Siin-

14) Matto m.t. lhk. 77

15) Räägo m.t. lhk. 197.

Ex lib. univ. Tart.

16) Matto m.t. lhk. 69 j.t.

gi aga ei saa politsei igat tabatut vahistada. Esiteks ei ole § 213 järgi võimalik vahistamist tõkkeabinõuna tarvitusele võtta üleastumistes ja teiseks KKS § 212 järele peab politsei vahistamisel kaaluma, kas on alust karta, et süüalune võiks eeluurimise või kohtu eest kõrvale hoiduda või süüteo jälgi kõrvaldada ja tõendusid moonutada. Tuleb arvestada ka ähvardava karistuse raskust ja süütõenduste kaalukust, süüaluse tervislikku ja varalist seisukorda ning vanust. On tabatu vahistamiseks küllaldasi põhjuseid, mis kooskõlas KKS §§ 212, 213 toodud nõuetega, vahistab politsei kahtlusaluse, toimetades seejuures muidugi vastava avanduse ja koostab § 216 järgi nõutava määruse, mis peab sisaldama: 1. määruse koostamise aja; 2. kahtlusaluse nime ja perekonnanime; 3. kirjelduse süüteoist, milles kahtlustatavat süüdistatakse ja 4. tõkkeabinõu, s.o. vahistamise tarvitusele võtmise alused ¹⁶⁾. Vastavalt § 62 eeskirjale peab vahistamisest viivitamata vastavalt süüteoasja alluvusele, s.o. ringkonnakohtule alluvaist

16) Matto m.t. lhk. 69 j.t.

süütegudest teatama kohtu-uurijale ja prokuratuuri esindajale ja jaoskonna kohtule alluvaist süütegudest jaoskonnakohtunikule. Vastavalt PS § 8 nõudele, et vahistatule tema vahistamise kohta kohtuvõimu otsus tuleb kuulutada mitte hiljem kui kolme päeva jooksul pääle vahistamist, see pärast § 62 nõudel peab politsei vahistatu ühes juurdlusega hiljemalt 48 tunni jooksul arvates vahistamise momendist, üle andma kohtu-uurija või jaoskonnakohtuniku korraldusse, et need 24 tunni jooksul võiksid asjaga tutvuda ja siis oma määrusega süüaluse kas vahi alt vabastada, milleks annab võimaluse § 212, või edasi vahi alla jätta ja sama aja jooksul sellekohase määruse ka vahialusele kuulutada.¹⁷⁾

Nagu varemalt märkisin, on ju loomulik, et juhused, kus kahtlusalune tabatakse otse süüteolt, on väga üksikud ja harvaesinevad. Enamuses siiski politsei avastab kahtlusaluseid jälitamisega advance kestel. Sellise kahtlustatava vahistamiseks annab aluse § 63. Nimelt selle järgi võib politsei

17) Matto m.t. lhk. 212 j.t.

tõkestamise otstarbel kahtluseluse vahistada vaid siis kui tal vastavalt asialluvusele selleks on kas kohtu-uuriija või jaoskonna kohtuniku luba, kusjuures selle loa võib anda ka iga lähem kohtu-uuriija või jaoskonna kohtunik, kui kaugel maa või ühenduse puudumise tõttu ei ole võimalik nõutada luba kohtalluvusele vastavalt kohtu-uurijalt või jaoskonna kohtunikult. 18)

Nagu nähtub eeltoodust, loa väljaandmise kor-
rast ja vormist § 63 midagi ei ole öeldud. Ka puu-
duvad selle kohta mujal igasugused sätted. Järjeli-
kult võib loa andmine toimuda ükskõik mis viisil.

KKS § 63 motiividest nähtub, et KKS eelnõu komisjon on asunud samale seisukohale, põhjendades seda sellega, et loa andmisele liigsete vormiliste nõudmis-
te püstitamine takistaks kiiret teotsemist, mis peanõue süüteo esialgsel jälitamisel.¹⁹⁾ Seda küsimust on arutlenud J. Eichbaum oma artiklis "Kriminaal-kohtupidamise seadustiku eelnõu ja selle kohaldamine tegeliku jälgimisega", avaldatud aja-

18) Räägo m.t. lhk. 197 j.t.

19) Matto m.t. lhk. 76, 77.

kirjas "Eesti Politsei". Tema ütleb, et politseiametnik teotsedes maal ja saades telefoniteel ühenduse kohtuvõimuga, serveerib sellele avanduse käigu täiesti subjektiivselt ja järjekult sellelt saadav vahistamisluba on samuti subjektiivne. Pooldab loa taotlemist telegrammi või telefonogrammi näol, sest siis vastutus minevat politseiametniku õlult kohtuvõimule, kuna KKS § 63 ettenähtud korra järele vahistaja politseinik olevat isiklikult vastutav ilma küllaldaste põhjusteta vahistamise eest. 20)

Siin on J. Eichbaum'il küllaldaselt õigust, sest in praxi tõesti vahistamise loa nõutamine ja andmine kohtuvõimult sündis päämiselt telefoni teel ja loomulikult, et kohtuvõim, kelle poole pöörduiti, usaldades politseiametnikku, et viimane nagu-nii vahistamisloa nõutamisega ei esineks ilma küllaldaste alusteta ja tarviduseta, võis anda tihti liiga kergekäeliselt vahistamisloa, võttes aluseks vaid mõnesõnalist lühikest telefonikõnelust. On politsei vahistamise teostanud kohtuvõimult saadud loa alusel,

----- ja teostatud kahtlusalust

20) J. Eichbaum, ajakiri "Eesti Politsei" nr.3-1932.a.
lhk. 182 j.t.

on samast momendist viimasel vastutus ka vahistamis-
tagajärgede eest, kui vahistamine ei olnud küllalda-
selt põhjendatud, mitte aga politseiametnikul, nagu
arvab Eichbaum. Vahistamisloa andmisel on kohtuvõi-
mu hooleks see, et ta selgitaks selle nõutaja kaudu,
kas vahistamine on vajalik KKS § 212 mõtte kohaselt,
s.o. kas on karta kahtlusaluse kohtu eest kõrvale
hoidumist, tõenduste moonutamist jne.

Tihti politsei avastab mõne avastamate süü-
teo seoses teise süüteo jälitamisega ja tabab ühtla-
si kahtlusaluse. Et politseil varemalt kahtlusalu-
ne polnud teada, on loomulik, et tal süüteo ootama-
tul avastamisel ja kahtlusaluse tabamisel ei ole
kohtulikku vahistamisluba. Oleks absurdne kui polit-
sei, kes tabanud ootamatult sellise kahtlusaluse,
peaks selle vabastama, et muretseda kohtulikku va-
histamisluba. Et Põhiseaduse § 8 ei lubanud kedagi
vahistada kohtuvõimu loata, väljaarvatud süüteolt
tabamise juhtum, on KKS väljapääsu leidnud sellega,
et võimaldab § 63 teise lõike järele politseil sar-
nast ootamatult avastatud ja tabatud kahtlusalust
endaga kaasa kutsuda, keeldumisel aga sunniviisil

toimetada vastava kohtuvõimu juurde või telefoni-telegraafi asukohta selleks, et nõutada kohtuvõimult vastav vahistamisluba. Selleks on aga politseiametnik seotud veel mitmesuguste eritingimustega: tabatud kahtluselust polnud varem võimalik kindlaks teha, temale omistatav süütegu peab olema kas raske kuritegu või kuritegu ja peab olema andmeid, et tabatu hoidub kohtuvõimude eest kõrvale.

Kuigi sarnane kaasakutsumine ja eriti sunniviisiline toimetamine on kodanikult mittevormiline **isikulise** vabaduse võtmine, milleks pealegi Põhiseaduses nõutav kohtuvõimu luba puudub, siiski, nagu nähtub eeltoodust, sarnase võimaluse andmine politseile on jälitamise huvides otse hädavajalik ja selle normi toomine KKS on vägagi põhjendatud.

KKS § 63 põhjal on kohustatud karistatu sama paragraafi esimese lõike ettekirjutusel ühes juurd-lusega üle andma alluvuse järele vastavale jaoskonnakohtunikule või kohtu-uurijale hiljemalt 24 tunni jooksul.

J. Eichbaum märgib õigusega eelpoolmainitud artiklis, et see eeskiri ei vasta alati tegelikele

oludele, sest olevat võimatu alati vahistatut 24 tunni jooksul kohtuvõimule üle anda ja seda just see pärast, et vahistamisi võib ette tulla ka maakolkais, kus liiklemisolud väga halvad. 21) Tegelikult tuli gi sarnaseid juhte praksises ette ja tekitasid suuri raskusi. Sarnaseiks juhtumeiks see norm oleks see pidanud sisaldama samase klausli nagu seda oli le VKKS § 51¹ ja nimelt, et kui kinnipidamine sünnib kohas, mis kaugel kohtuvõimust ja kohalike olude tõttu võimatu vahistatu üleandmine 24 tunni vältel, siis võib seda vastavalt pikendada. *praktilisem.*

KKS §§ 62 ja 63 esimese lõike redaktsiooni järgi on politsei kohustatud vahistatu ühes juurdlusega üle andma vastava kohtuvõimu korraldusse. Kuidas seda mõista? Kas peab vahistatu viidama otse kohtuvõimu juurde või piisab sellest kui politsei juurdlust vastavale kohtuvõimule saates paigutab vahistatu mõnda seaduslikku kinnipidamisasutisse ja loeb vahistatu vastava kohtuvõimu järgi kinnipeetavaks? Sellele annavad vastuse KKS kommentaarid

22) *Matte m.t. 184-76*

21) J. Eichbaum m.t. lhk. 184 j.t.

milles tähendatud, et vahistatu otse ühes juurd-
sega vastava kohtuvõimu juurde toimetamine on pa-
rem, sest see annab võimaluse kohtuvõimule vahis-
tatu koheseks ülekuulamiseks enne seisukoha võtmist
edaspidise tõkkeabinõu kohta. Edasi märgitakse, et
ei ole keelatud vahistatu paigutamine ka vastavasse
kinnipidamisasutusse, sellest teatades vastavale
kohtuvõimule, millega vahistatu loetakse tema kor-
raldusse antuks. 22)

Peab tähendama, et in praxi leidiski kasuta-
mist rohkemalt viimane moodus, kui praktilisem.

kodanikku võib vahistada ka kohtuvõimu loata. Sel-
le Põhiseaduse § 10 ütleb muuseas: "Kedagi ei või
vahistada muidu kui seaduses ettenähtud juhtudel
ja korras. Vahi all ei või kedagi pidada üle seits-
mekümnekahe tunni ilma kohtuvõimude sellekohase
korralduseta. Vastav kohtuvõimude korraldus peab
vahistatule avaldatama järgmise kahekümne nelja
tunni jooksul." 23)

Loomulikult, et vastavalt Põhiseaduse mõt-

22) Matto m.t. lhk. 78

23) Eesti Vabariigi Põhiseadus RT 137, 71, 590.

A j a j ä r k 8. j a a n u a r i s t 1 9 3 9. a.

t ä n a s e n i.

Eesti Rahvuskogu poolt 28. juulil 1937. a. vastuvõetud Eesti Vabariigi Põhiseadus tõi võrreldes eelmisega isikupuutumatus põhimõtte korraldusse muudatus. Kui eelmine Põhiseadus § 8 järele expressis verbis keelas kodaniku vahistamise kohtuvõimu otsuseta (väljaarvatud süüteoalt tabamise juhtum), siis Rahvuskogu Põhiseaduse § 10 nähtub, et kodanikku võib vahistada ka kohtuvõimu loata. Selle Põhiseaduse § 10 ütleb muuseas: "Kedagi ei või vahistada muidu kui seaduses ettenähtud juhtudel ja korras. Vahi all ei või kedagi pidada üle seitsmekümnekahe tunni ilma kohtuvõimude sellekohase korralduseta. Vastav kohtuvõimude korraldus peab vahistatule avaldatama järgmise kahekümne nelja tunni jooksul." 23)

Loomulikult, et vastavalt Põhiseaduse mõt-

23) Eesti Vabariigi Põhiseadus RT 137, 71, 590.

tele, tuli muutmisele ja täiendamisele ka kriminaal-kohtupidamise seaduse vastavad sätted. Vastav novell, nimega "Kriminaalkohtupidamise seaduse muutmise ja täiendamise seadus" kuulutati Vabariigi Presidendi poolt välja Riigi Teatajas 29. detsembril 1938. a. nr. 106, kusjuures see jõustus 8. jaanuaril 1939. a. Selle seadusega toodi KKS normistikku korrektiive, mis KKS kehtivuse nelja-aastane praksis on pidanud vajaliseks. Põhjalikult on muutunud politseilise vahistamise instituut. Politseilist vahistamist käsitleb otseselt § 62, kusjuures aga ei saa jätta märkimata ka §§ 60 ja 63, eriti esimest.²⁴⁾ KKS § 62 ja 63 uute eeskirjadega nagu õigusega tähendab J. Raidjõe oma artiklis "Kriminaalkohtupidamise seadustiku muudatusist", avaldatud "Politseilehes", on täielikult muutunud senine tõkkeabinõude tarvitusele võtmise kord. Varem üldreeglina võis tõkkeabinõuna vahistamist, nagu eelpoolgi tähendatud, tarvitada ainult kohtuvõim, kuna politsei õi-

24) K. Matto "Kriminaalkohtupidamise seadustik"
lhk. 158 j-t.

25) J. Raidjõe "Politseileht" nr. 6 - 1939. a. lhk. 158 j-t.

gus selles oli erand üldisest korrast, saades oma algatusel vahistamist rakendada ainult süüteolt tabamise juhtumitel.

Uue korra järele aga on politseile otseselt vahistamise õigus antud KKS § 62 loetletud seitsmel juhul. Seega politsei õigus tarvitada tõkkeabinõuna vahistamist ei ole enam erand üldisest korrast, vaid üldise korra institutsioon. 25)

Päale KKS § 62 märgitud otseste vahistamisaluste, § 60 teise lõike põhjal on politseile õigus antud ka kahtlustatava vahistamiseks. § 60 teine lõige on järgmise sisuga: " Raske kuriteo või kuriteo kordasaatmises kahtlustatavat on politsei õigustatud juurdlusel ülekuulamiseks kaasa kutsuma ja keeldumise korral sunniviisil ülekuulamiseks kohale toimetama. Kaasakutsutud või sunniviisiliselt ülekuulamisele toimetatud kahtlustatava ülekuulamine peab järgnema kohe. Pärast ülekuulamise lõpetamist vabastatakse ülekuulatatav viibimata, kui teda ei ole tõkestamise otstarbel vahistatud. Kahtlustatava sunniviisilisele järeleandmisele ei ole kohaldatavat järeleandmist." 26)

25) J. Raidjõe "Politseileht" nr. 6 - 1939.a. lk. 158 j.t.

viisil ülekuulamisele toimetamise põhjuste ja ülekuulamise kestuse kohta teeb politsei märkuse juurd-lusele."

Nagu näeme toodud redaktsioonis, esinevad jälle meile juba eelpool käsitletud tuntud mõisted "kaasa kutsuma" ja "sunniviisilisele ülekuulamisele toimetama". Ei vaja vist enam lähemat põhlistamist et see, et sarnane tegevus moodustab tegelikult vahis-tamise, nimetatagu seda kuidas tahes. Mis kaalutlu-sil sarnane "omavoli" politseile anti, pole teada, sest "Kriminaalkohtupidamise seaduse muutmise ja täiendamise seaduse" kohta ei ole ei mingisuguseid kommentaare ega seletusi ilmunud. See paragraaf an-nab igatahes politsei omavolile väga suured võima-lused. J. Raidjõe oma eelnimetatud artiklis katsub seda õigustada järgmiselt: "Juurd-luse toimetamisel politseil pahatihti puudus võimalus toimetada kaht-lustatava ülekuulamist tema elu- või asukohas kas puhttehniliste või ülekuulamise toimetamist sega-vate asjaolude tõttu, või oli vajadus kahtlustata-vat tunnistajaile ette näidata või jälle temale tei-

si isikuid või asitõendeid ette näidata või seada teda suu-suud vastu teiste isikutega, milliseid toiminguid ei olnud võimalik teostada kahtlustatava elu- või asukohas. Kaasakutsumiseks või sellest keeldumise korral sundimise teostamiseks puudus politseil õigus. Ta võis küll kahtlustatavat kaasa kutsuda, kes võis kutset täita, kuid jätta ka täitmata, teades, et politseil ei ole õigust teda kui tunnistajat sundida kaasa minema. Viimasel juhul jäi politsei lihtsalt narri seisundisse ja oli takistatud oma ülesande täitmisel." 26)

Toodud põhjenduses on ju küllaldasel määral õigust. Kindlasti annab KKS § 60 politseile võimaluse mõnegi avastamata süüteo selgitada ja süüalust kohutalua ette viia. Teisest küljest aga ei saa märkimata jätta seda, et see paragraaf omistab politseile liiga suured õigused kahtlustatava isikulise vabaduse kitsendamiseks. Tungides lähemalt § 60 teise lõike sisusse näeme, et kuigi seadusandja on tahtnud

26) J. Raidjõe m.t. lhk. 160.

politseile selles omistatud õigust piirata, lubades sunniviisil toimetamise vaid raske kuriteo või kuriteo kahtlustusel ja sedagi vaid siis, kui selles kahtlustatav keeldub kutsele vabatahtlikult kaasa tulemast, ometi on jäetud normeerimata, kui kaua politsei võib selliselt ülekuulamiseks toimetatut kinni pidada, kas ülekuulamine peab kestma katkestamatult jne.

Et eeltoodud põhjusil in praxi selle paragraafi rakendamisel oli raskusi ja eriarvamusi, see pärast Kohtukoja prokurör, olles kasutanud temale KKS § 68 teises lõikes omistatud õigust, on annud politseile selle rakendamiseks üldised juhtnöörid. Sellekohaselt võib politsei kahtlustatavat kaasa kutsuda võimsellest keeldumisel sunniviisil ülekuulamisele toimetada vaid siis, kui puhttehnilistel põhjustel ei ole võimalik ülekuulamist teostada kahtlustatava elu- või asupaigas, või kui teda on vajalik üle kuulata seoses paikliku ülevaatusega või mõne muu tähtsama süütõendi selgitamisega. Ülekuulamine peab järgnema viivituseeta ja ei tohi kes-

ta üle 12 tunni, väljaarvatud erandjuhtumel - kui tegemist mõne raskemat või tähtsamat liiki süüteoasjaga ja ühenduses kahtlustatava seletusega on tarvilik selgitada mõnd olulisemat tõendit. Viimasel juhul peab kahtlustatava kinnipidamiseks olema prokuratuuri esindaja luba. KKS § 60 korras kinni- peetava suhtes ei tohi tarvitada vahialuse kohta käivat režiimi. ²⁷⁾

Kui kaua võib kahtlustatavat neil erakorralis- tel juhtumitel kinni pidada, selle kohta juhtnöörid vastust ei anna. Toetudes Rahvuskogu Põhiseaduse § 10 ja KKS § 62 nõudeile, ei tohiks KKS § 60 alu- sel sunniviisil ülekuulamiseks toimetatu kinnipi- damine kestma üle 72 tunni. Teiseks peab tähendama, et otsustus, missugust süütegu lugeda raskemaks või tähtsamate liiki kuuluvaks, on vägagi subjektiivne ja seega kindlamailmelist lahendust kinnipidamise alusteks ei anna.

Lahkarvamisi on tekitanud Kohtukoja proku-

27) Matto p.24 m.t. lhk. 177 j.t. sisalduv
Kohtukoja prokuröri v/k 12.1.1939.a. nr. 82
Politseitalituse direktorile.

rõri juhtnõõri see osa, kus öeldud: "Peale ülekuulamise lõpetamist tuleb ülekuulatatav kohe vabastada, kui teda kas KKS § 62 alusel või § 63 korras ei ole vahistatud,"²⁸⁾ seoses KKS § 63, mis lausub järgmist: "Kuni politsei poolt vahistatu üleandmiseni ühes juurdlusega kohtu-uurijale, jaoskonnakohtuniku le või prokuratuuri esindajale, võivad vahistatu vahi alt vabastamiseks korraldust teha ka juurdluse toimetaja, tema ülemus ja prokuratuuri esindaja."

Kui vahistamine toimus prokuratuuri esindaja ettepanekul, siis on vahi alt vabastamiseks samuti vajalik viimase ettepanek või nõusolek."

Eeltoodust võib tõesti arvamus tekkida, kas KKS § 63 ühes prokuröri ettepanekuga politseile lisaks § 62 loob veel iseseisva omaette vahistamisaluse või mitte.

Tuleb ühineda A. Mägiso arvamuslega, et KKS § 63 teise lõike kohaldamine võib seista ikkagi

28) Kohtukoja prokuröri p.27 mainitud vahekiri.

29) A. Mägiso "Vahistamine KKS § 62 alusel",

ainult seoses otseselt KKS § 62 avaldatud vahistamisalustega. 29)

Toodud analüüs näitab, missuguseid eriarvamusi tekib KKS § 60 teise lõike rakendamisel. Arvestades, et selles paragraafis ei ole määritletud ligemalt piirid, milleni politsei võib kasutada temale omistatud õigust ja et seda ei ole suutnud õnnestunult lahendada ka Kohtukoja prokuröri juhtnöörid, võib julgusega kodaniku seisukohalt ütelda, et § 60 teise lõike toomine kehtivasse kriminaalprotsessi on rohkem õigustamata kui vastupidi.

Politseilist vahistamist kui niisugust käsitleb otseselt KKS § 62. Selle järele on politseil juurdluse toimetamisel õigus raske kuriteos või kuriteos kahtlustatavat tõkestamise otstarbel eeluurimiseeskirjade järele vahistada järgmistel juhtumitel:

1. Kui kahtlustatav on tabatud süüteoalt;
2. Kui süüteo pealtnägija on kahtlustatavas

29) A. Mägiso "Vahistamine KKS § 62 alusel",

"Politseileht nr.13 - 1939.a.

- alusel süütegija ära tunnud; seda, et VKKS § 257
3. Kui kahtlustatav on ilmunud süütunnistuse-
le, või on annud süütunnistust sisaldava se-
letuse;
4. Kui kahtlustatava juures või tema elu- või
töökohas on leitud ilmseid süüteo jälgi;
5. Kui süüteo kordasaatmise abinõud või süüteo
kordasaatmist tõendavad muud esemed kuulu-
vad kahtlustatavale, või kui neid on leitud
tema juures;
6. Kui kahtlustatav pärast süüteo kordasaatmist
on teinud katsed põgeneda, või on põgenenud
oma elukohast;
7. Kui kahtlustataval puudub kindel elukoht.³⁰⁾

Toodust näeme, et see paragraaf nii oma mõt-
telt kui ka vahistamisaluste üksikloendilt sarnaneb
suurelt VKKS § 257, kusjuures vahistamisõigus § 62
alusel on tehtud politsei õiguseks, on tõeline po-
litseiline vahistamine ja mitte enam teotsemine
varjatud kujul nagu seda oli vahistamine VKKS § 257

30) Matto p.24 m.t. lhk. 11.

alusel. Mõtlen sellega just seda, et VKKS § 257 alusel tõkkeabinõu rakendamisel politsei toimis koh-
tuvõimu asendajana, s.o. võis teotseda vaid juhul, kui kohtu-uuri-
ja kohale ei ilmunud. Pealegi leidis VKKS § 257 rakendamist
vaid rahukohtule alluvais süüteoasjades, kuna rahukohtunikule
alluvais süüteoasjades oli ette nähtud eri kord. KKS § 62 toodud
aluseid võib aga rakendada nii ringkonnakohtule kui ka jaoskonnakohtunikule
alluvais süüteoasjades.

Asudes § 62 analüüsile näeme, et peale p.1-7 loendatud juhtumite, mis moodustavad §-is toodud juriidilised vahistamise alused, on politsei KKS § 62 korras vahistamisel seotud veel terve rea n.n. eeltingimustega ja nimelt: 1. juurdluse toimetamisega, 2. kuriteo või raske kuriteoga, 3. tõkestamise otstarbega ja 4. eeluurimis-eeskirjadega. Need asjaolud ei moodusta enesest küll mingit juriidilist vahistamisalust omaette, ei üksikult ega komplektis, kuid vahistamisel tuleb neid paratamatult rakendada kui vahistamisega seoses olevaid, selle eelkäivaid tingimusi.³¹⁾

31) A. Mägiso m.t. "Politseileht" nr. 13 - 1939.a.

Kuna nende eeltingimuste juures eespool pike-
malt peatatud, ei pea kordset analüüsi siinkohal
vajalikuks.

§ 62 p. 1 - 7 toodud vahistamisalused on kül-
laldasel määral selged ja ei tohiks tekitada tõlgem-
damisel ja rakendamisel lahkarvamusi. Küll peab nime-
tama seda, et need oleksid võinud sisaldada ka otse-
se maine vahistamisalusena kahtluseluse juurest või
elukohast leitud kahjusajalt riisunud eseme puhul,
mis kindlamaks tõemdiks toimitud süüteoist. § 60
p. 1 - 7 seda otseselt vahistamisalusena ei ole
toodud, kui selleks mitte lugeda p. 4 nimetatud
ilmsete süüteo jälgede leidmist
kahtlustatavalt. Mida mõista ilmsete süüteo jälgede
all? Otseselt tuleks nendeks lugeda süüteo jäljed
kui niisugused, mis politsei leiab kahtlustatava
juures, tema elu- või töökohas, nagu näiteks mörva
puhul verejäljed, riiete rebestused, varguste pu-
hul rasva-, mee- jne. jäljed jne. Sellega seoses
võiks kerkida küsimus, kas ilmsete jälgede all tu-
leb mõista ka teopaigalt (süüteoist kannatanult) ära-
kistud esemeid. Arvan, et sellele tuleks vastata

jaatavalt. 32)

Olles kahtlustatava § 62 alusel vahistanud, mis loomulikult peab olema kooskõlas KKS §§ 210 - 212 ja §§ 216 - 217 eeluurimis-eeskirjadega, on politsei kohustatud vahistatu ühes juurdlusega hiljemalt 72 tunni jooksul, arvates vahistamise momendist, üle andma alluvuse järgi vastavale kohtu-uurijale või jaoskonnakohtunikule. § 62 viimase lõike kohaselt politsei on kohustatud viivitamata, kuid hiljemalt 24 tunni jooksul vahistamise kohta kirjaliku teate prokuratuuri esindajale esitama. Selleks, vastavalt Kohtukoja prokuröri juhtnõõridele võib olla § 216 alusel koostatud vahistamismääruse ära-kiri. 33)

Kui prokuratuuri esindaja politseilt enne vahistatu üleandmist jaoskonnakohtuniku või kohtu-uurija korraldusse nõuab viimase oma korraldusse, on

32) K. Mägiso m.t. "Politseileht" nr.13 - 1939.a.

33) Kohtukoja prokuröri p.26 mainitud vahekiri.

tema kohustatud vahialuse sama aja, s.o. 72 tunni jooksul kas vabastama või andma edasi kohtu-uuri- ja või jaoskonnakohtuniku korraldusse.

Vahistatu vabastamiseks tema üleandmiseni kohtu-uurijale, jaoskonnakohtunikule või prokuratuuri esindajale, § 63 esimese lõike järele omab õiguse juurdluse toimetaja, tema ülemus ja prokuratuuri esindaja. Kui aga vahistamine toimus prokuratuuri esindaja ettepanekul, siis vahialuse vahilt vabastamiseks § 63 teise lõike järele on samuti vajalik viimase ettepanek või nõusolek.

Sarnane ülesanne Eesti KKS on pandud kohtuvõimudele, eriti prokuratuuri esindajale, kui seaduslikkuse järele vajalike.

KKS § 10 lausub, et keegi ei või vahi all pidada seadusliku aluseta ega kinni pidada kohas, mis ei ole selleks seadusega ette nähtud. Vahistamiseks kolleegi vahistamiseks KKS § 11 järele tuleb täita vaid siis, kui see on antud Kriminaalkohtupidamise seaduses ettenähtud korras. Kui kohtunik, kohtu-uuri- ja või prokuröri esindaja leiab, et tema jaoskonnas või ringkonnas keegi peetakse kinni selleks õigustatud väimu korralduseta, on ta

Vahistamise kontroll.

Sageli juhtub, et ühes või teises süüteos kahtlustatu on vahistatud kas eksimuse või arusaamatuse tõttu, või langevad ära hiljem vahistamis alused. Loomulik, et neil juhtumel tuleb vahistatu viivitamata vabastada. Kuna vahistatul puudub küllaldane liikumisvabadus selleks, et enese kaitseks alati küllaldasel määral välja astuda, seepärast seadus kohustab teatud ametisikuid ex officio selle järele valvama, et kedagi ei peetaks aluseta kinni. Sarnane ülesanne Eesti KKS on pandud kohtuvõimudele, eriti prokuratuuri esindajaile, kui seaduslikkuse järele valvajaile.

KKS § 10 lausub, et kedagi ei või vahi all pidada seadusliku aluseta ega kinni pidada kohas, mis ei ole selleks seadusega ette nähtud. Vahistamiskäsk kellegi vahistamiseks KKS § 11 järele tuleb täita vaid siis, kui see on antud Kriminaalkohtupidamise seaduses ettenähtud korras. Kui kohtunik, kohtu-uuriija või prokuröri esindaja leiab, et tema jaoskonnas või ringkonnas keegi peetakse kinni selleks õigustatud võimu korralduseta, on ta

kohustatud KKS § 12 ettekirjutusel kinnipeetava kohe vabastama. Kui kedagi peetakse kinni selleks mitte määratud kinnipidamiskohas, KKS § 13 järele kohtunik, kohtu-uuri ja või prokuratuuri esindaja on kohustatud võtma tarvitusele abinõud selleks, et kinnipidamine toimuks määratud korras.

Et prokuratuuri esindajail, kui otseselt seaduslikkuse järele valvajail oleks ülevaade temale alluvas ringkonnas tõkestamise otstarbel vahistatud isikuist, seepärast KKS § 62 ettekirjutusel politsei on kohustatud prokuratuuri esindajale esitama kohe, kuid mitte hiljem kui 24 tunni jooksul, kirjaliku teate iga KKS § 62 korras vahistatu kohta.

Kui politseile selgub vahistatu seletusest või muudest asjaoludest, et viimane on vahistatud eksimuse või arusaamatuse tõttu, siis KKS § 193 ettekirjutusel on politsei kohustatud vahistatu viivitamata vabastama. Vabastamise kohta on politsei kohustatud koostama vastava protokolliga, millesse märgib vabastamise põhjused.

Kui vahistatu leiab, et ta on vahistatud seadusevastaselt, on tal õigus vastavaks kaebuseks, mis KKS § 273 mõtte kohaselt võib olla kas suuline või kirjalik. Esimesed protokollitakse avaldamisel. Kirjaliku kaebuse

esitamise soovil, peab vahistatule seda teha võimaldama kõigi abinõudega. Sarnased kaebused tulevad kuuluvusse järele edasi saata ühe päeva jooksul.

Et saada teatavat ettekujutust politseilise vahistamise korraldusest ka teistes riigis, teon siinkohal lühikese kirjelduse Saksa Kriminaalprotsessist.

Politseilist vahistamist (Vorläufige Festnahme) korraldab Saksa KKS-is § 127, mis ütleb, et kodanikku võib esialgu kohtuvõimu loata vahistada vaid siis kui ta teatakse värskest teolt, või kohe peale selle, kusjuures peab olema andmeid, et tabatu kavatseb põgeneda ja tema isikut ei lähe korda selgitada. ¹⁾ Selliselt vahistatud isik tuleb kohe viia vastava ametkohtuniku (Amtsrichter) juurde, kes on kohustatud tema hiljemalt järgmisel päeval üle kuulama ja siis kas vastava määrusega vahistatuks kuulutama või vabastama, kui ta ei pea vahistamise aluseid küllalt mõjuvaks ja vahistamist õigustatuks.

Kui selle süüte kohta, millelt vahistatu on tabatud, ei tõsteta avalikku süüdistust, siis § 126 põhjal võib vahistatu vabastada, kui prokuratuuri esindaja seda nõuab

84. Dr. E. Bumke "Gerichtsverfassungsgesetz und Strafprozessordnung" lk. 126 j.t. ja Gerlandi m.t. lk. 291 j.t.

Võrdlus.

Et saada teatavat ettekujutust politseilise vahistamise korraldusest ka teistes riiges, toon siinkohal lühikese kirjelduse Saksa Kriminaalprotsessist.

Politseilist vahistamist (Vorläufige Festnahme) korraldab Saksa KKS-is § 127, mis ütleb, et kodanikku võib esialgu kohtuvõimu loata vahistada vaid siis kui ta tabatakse värskest teolt, või kohe peale selle, kusjuures peab olema andmeid, et tabatu kavatseb põgeneda ja tema isikut ei lähe korda selgitada.¹⁾ Selliselt vahistatud isik tuleb kohe viia vastava ametkohtuniku (Amtsrichter) juurde, kes on kohustatud tema hiljemalt järgmisel päeval üle kuulama ja siis kas vastava määrusega vahistatuks kuulutama või vabastama, kui ta ei pea vahistamise aluseid küllalt mõjuvaks ja vahistamist õigustatuks.

Kui selle süüteo kohta, millelt vahistatu on tabatud, ei tõsteta avalikku süüdistust, siis § 126 põhjal võib vahistatu vabastada, kui prokuratuuri esindaja seda nõuab

34. Dr. E. Bumke "Gerichtsverfassungsgesetz und Strafprozessordnung" lk. 126 j.t. ja Gerlandi m.t. lk. 271 j.t.

35. Bumke m.t. §§ 128, 129, 126 ja Gerlandi m.t. lk. 272 jt

tõendeid süüteo toimimisest ja seega vajadus teda vahistada, milleks võimalus § 257 alusel olemas, ei tohtinud seda aga siiski teha, kui ei olnud selleks kohtuvõimu otsust. Seega järjekult politsei toimides vahistamise § 257 alusel kohtuvõimu loata, ei olnud see Põhiseaduse tsiteeritud sättega kooskõlas, läks aga politseiametnik muretsema kohtuvõimu otsust ja selle saanud, võis esineda juhtum, et vahistatav oli kadunud. Sellest siis tuligi, et in praxi vahistamistel enamasti käiti VKKS § 51 ja § 257 sätete järgi ja jäeti Põhiseaduslikud vormid n.ö. kahesilma vahele, nii kurioosne kui see ka ei ole.

1.2.1935.a. Politseilist vahistamist käsitavad selles §§ 62 ja 63. Loomulikult ei esine neis enam selliseid kurioosumlikke lahkuminekuid Põhiseadusest. Siiski teatavaid lahkarvamisi seoses Põhiseaduse tsiteeritud § 8 mõttega võib õigustatult ette tulla KKS § 63 1.2 kohta, mis näeb ette erakorralisi juhte, mil politsei on õigustatud süüteolt mittetabatud kahtluselust enesega kaasa kutsuma ja keeldumise korral teda sunniviisil toimetama jasskonnakohtuniku või kohtu-uurija

Kui avalik süüdistus on aga tõstetud, siis otsustab ametkohtunik, kas ta vahistatu annab vastavale jaoskonnakohtunikule või kohtu-uurijale üle, kes siis hiljemalt päeva jooksul, üleandmisest arvates, peab otsustama kas vahistatu vabastada või vahi alla jätta. ³⁵⁾

Toodust näeme, et politseilist vahistamist lubab Saksa protsess vaid ühel juhul ja nimelt süüteolt tabamisel. Vahistamise küsimuse esialgseks otsustajaks on n.n. ametkohtunik, kuna vahistatu hilisema saatuse otsustab teine kohtunik, või kohtu-uurija, olenevalt sellest, kumale vahistatu üle antakse. Viimane on sõltuv süüdistuse tõstmisest. Kui avalikku süüdistust ei tõsteta, siis otsustab vahistamise küsimuse prokurör. Seega politseilise vahistamise rakendamine Saksa kriminaalprotsessis on palju kitsam, kui meil, pakkudes seega kodanikule suuremat kaitset politsei omavoli suhtes.

Pääle kirjeldatu tunneb Saksa protsess veel n.n. eeluurimisvangistust, mida võib aga rakendada ainult kohtuniku kirjaliku vahistamiskäsu alusel. Vastavad alused on ette nähtud § 212. Selle järgi süüalust võib eeluurimisel vahistada vaid siis, kui tema vastu on põhjendatud kahtlustused ja kui on arvata, et ta võib põ

geneda või on andmeid, et ta võib hävitada süüteo jälgi, ahvatleda tunnistajaid ja kaassüüdlasi valetunnistusele või tunnistusest loobuma. Kõik toodud faktid peab protokollitama.

Vahistamiseks põhjendusi ei ole vaja: 1. Kui süütegu on eeluurimisel; 2. Kui süüdistatav on kodutu või hulguis või ei tee kindlaks oma isikut; 3. Kui süüdistatav on välismaalane ja tema kohta on põhjendatud kahtlus, et ta kutsesele kohtusse ei ilmu.³⁶⁾

Viimati mainitud sätetega on sarnasust meie KKS § 63 esimese redaktsiooniga, mille järgi teatavasti samuti süüteoalt mittetabatud süüdlast ei võinud kohtuvõimu loata vahistada. KKS § 63 aga ei nõudnud vahistamisloalt mingisuguste vorminõuete täitmist.

3. E. Bumke mt lk. 119 ja Gerlandi m.t. lk. 255 j.t.

Lähtudes kodaniku seisukohalt, võiks vast kinnitada, et eriti just KKS § 60 teise lõike kohaldamine tegelikkuses mõningatel juhtudel tundub karmina. Riik aga ei saa alati sellega arvestada, kas üks või teine vahend kodanikele meeldib või mitte. Riik tihti peabki kodanike korrale kutsumiseks karme vahendeid tarvitama. Üheks selliseks ongi kodaniku vahistamine. Arvestades aga seda, et õiguslikus riigis vahistamist korraldavad normid on täpselt fikseeritud ja, et kurjategija oma süütegevusega just kodanikke endid kahjustab, ei tohiks, arvestades ka kodaniku seisukohalt, eelkirjeldatud norme, mille ülesandeks kurjategijate kohtu ette ilmumise ja otsuse täitmise kindlustamine, niivõrd karmiks lugeda, et neisse eitavalt suhtuda. On ju iga uue kriminaalprotsessinormi ülesandeks ka see, et kodanikele kindlustada suuremat kaitset kui kunagi varemalt.

L õ p p s õ n a.

Eespool kirjeldatust nägime, missuguseid muudatusi võrdlemisi lühikese aja jooksul on pidanud läbi tegema politseilise vahistamise instituut. Aja järk Asutava kogu Põhiseaduse kehtivusel selle seaduse § 8 järgi pakkus kodanikule küllaldast kaitset isikupuutumatus kindlustamiseks, sest väljaarvatud süüteoelt tabamise juhtum, ei võidud ju kedagi vahistada muidu kui kohtuvõimu sanktsiooniga. Rahvuskogu Põhiseadus aga jättis § 10 järgi vahistamise korraldamise eriseadustele ja sellest sõltuvalt anti välja uued paragraafid, mis kuldse põhimõttega, et vahistamine teostugu ainult kohtuvõimude sanktsioonil ja sedagi vaid siis, kui kindlad andmed süü kohta olemas, ei olnud üldse kooskõlas. Meenutame KKS § 60 teist lõiget, mille järgi politsei võib kodaniku vahistada ka kahtluse olemasolul mingis süüteos.

Lähtudes kodaniku seisukohalt, võiks vast kinnitada, et eriti just KKS § 60 teise lõike kohaldamine tegelikkuses mõningatel juhtudel tundub karmina. Riik aga ei saa alati sellega arvestada, kas üks või teine vahend kodanikele meeldib või mitte. Riik tihti peabki kodanike korrale kutsumiseks karme vahendeid tarvitama. Üheks selliseks ongi kodaniku vahistamine. Arvestades aga seda, et õiguslikus riigis vahistamist korraldavad normid on täpselt fikseeritud ja, et kurjategija oma süütegevusega just kodanikke endid kahjustab, ei tohiks, arvestades ka kodaniku seisukohalt, eelkirjeldatud norme, mille ülesandeks kurjategijate kohtu ette ilmumise ja otsuse täitmise kindlustamine, niivõrd karmiks lugeda, et neisse eitavalt suhtuda. On ju iga uue kriminaalprotsessinormi ülesandeks ka see, et kodanikele kindlustada suuremat kaitset kui kunagi varemalt.
